

QISHLOQ XO‘JALIGIDA YER RESURSLARI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Saparbaev Maxmud Abatbay uli

Qonlikol tumani kasb-hunar maktabi

ishlab chiqarish ta’limi ustasi

Traktorlar va qishloq xojaligi agregatlarini tuzilishi

saparbaevmax797@gmail.com

tel; +998993191797

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada qishloq xo‘jaligi resurslaridan samarali foydalanishda raqamlashtirishning ahamiyati va o‘rni haqida fikr mulohazalar keltirilgan. Qolaversa, qishloq xo‘jaligi resurslaridan samarali foydalanishda o‘ziga xos xususiyatlari bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

***Kalit so‘zlar:** qishloq xo‘jaligi, resurslar, raqamlashtirish, samarali foydalanish.*

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta’lim, sog‘liqni saqlash va qishloq xo‘jaligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmonida raqamli texnologiyalar asosida mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni takomillashtirish vazifasi belgilab berilgan.

Qishloq xo‘jaligida yer resurslari va ulardan foydalanish samaradorligi – bu qishloq xo‘jalik mahsulotlarini yetishtirish uchun ajratilgan yer maydonlarining mavjudligi, ulardan qanday foydalanilishi va ularning ishlatilish samaradorligini o‘rganadigan soha. Ushbu mavzu yer resurslarining optimallashtirilishi va samarali foydalanish masalalarini o‘z ichiga oladi.

1. Yer resurslarining ahamiyati

Qishloq xo‘jaligi uchun yer resurslari iqtisodiy o‘sish, oziq-ovqat xavfsizligi, va ekologik barqarorlikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Yerning sifatli va samarali foydalanilishi qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining asosiy omili bo‘lib, uni optimallashtirish har bir davlatning strategik maqsadi bo‘ladi.

2. Yer resurslaridan foydalanish samaradorligi

Yer resurslaridan foydalanish samaradorligi ko‘p omillarga bog‘liq, jumladan:

- **Agrotexnik chora-tadbirlar:** bu yerning unumdorligini oshirish uchun amalga oshiriladigan texnik va biotexnik chora-tadbirlar, masalan, sug‘orish tizimlari, unumdorlikni oshiradigan ekinlar tanlovi.
- **Yerning agroekologik holati:** Yerning meliorativ holati va ekologik muvozanat yerning samarali ishlatilishiga ta’sir qiladi. Misol uchun, yerning sho‘rlanishi yoki kislorod etishmasligi samaradorlikni pasaytirishi mumkin.
- **Erni qo‘llash texnologiyalari:** Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, masalan, noxush sharoitlarda ishlashga moslashgan mexanizmlar yoki texnikalar, yerdan unumli foydalanish imkonini beradi.

3. Yer resurslaridan foydalanishdagi muammolar

- **Erni notekis taqsimlash:** Qishloq xo‘jaligi yerlarining taqsimlanishi va samarali foydalanilishi noqulay ijtimoiy-iqtisodiy holatlar tufayli o‘zgaradi.
- **Iqlim o‘zgarishlari:** Iqlim o‘zgarishlari yerning unumdorligiga bevosita ta’sir qiladi, masalan, issiq va quruq sharoitlarda yerning qurg‘oqchiligi oshadi.
- **Yerning degradatsiyasi:** Yerning unumdorligining yo‘qolishi, suv va shamol eroziyasi, sho‘rlanish yoki kislorod yetishmasligi – bular ham yer resurslarining samarali ishlatilishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.
- **Suv resurslarining yetishmovchiligi:** Qishloq xo‘jaligi yerlarida sug‘orishning mavjudligi yoki yo‘qligi, suv resurslarining kamayishi samarali ishlatilishini cheklaydi.

4. Yer resurslaridan samarali foydalanishning takomillashtirish yo'llari

- **Yer resurslarini optimallashtirish:** Yer resurslaridan samarali foydalanish uchun o'zaro bog'liq bo'lgan chora-tadbirlar kompleksini amalga oshirish zarur, masalan, yer resurslarining tahlili, agrotexnik va meliorativ tadbirlar, sug'orish tizimlari.
- **Barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlari:** Qishloq xo'jaligida ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun qayta tiklanadigan resurslardan foydalanish, o'g'itlardan samarali foydalanish, erni biologik navlarini saqlash kerak.
- **Texnologik innovatsiyalar:** Zararli o'simliklar va kasalliklarga qarshi kurashda yuqori texnologiyalardan foydalanish, nozik qishloq xo'jaligi texnikalarini joriy etish.
- **Ta'lim va bilim almashish:** Qishloq xo'jaligi ishchilari va fermerlarni yer resurslarini samarali boshqarish bo'yicha o'qitish va ularga yangi usullarni o'rgatish samaradorlikni oshiradi.

Raqamlashtirish qishloq xo'jaligi tarmog'ida ma'lumotlarini elektron almashish, statistik ma'lumotlarni to'plash va ularni tahlil etish, qishloq xo'jaligi subyektlari uchun dolzarb xizmatlar va ma'lumotlarni raqamli texnologiyalar yordamida taqdim etish, bu borada jarayonlarning shaffofligini oshirish va inson omilini kamaytirish choralari ko'rish, idoralararo qishloq xo'jaligiga oid ma'lumotlarning elektron almashinuvini yo'lga qo'yish imkonini beradi.

Yaqin yillargacha tarmoqning eng asosiy resursi hisoblangan yerning hisobini yuritishda juda katta kamchiliklar mavjud bo'lgan. Jumladan, yer resursining toifalari bo'yicha aniq hisob-kitobini yuritishda noaniqliklar kuzatilgan. Mazkur holat yer resurslaridan foydalanishni samarali tashkil etishga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatgan. Ushbu muammoni inobatga olib, 2020-yil 7-sentabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yer hisobi va davlat kadastrlarini yuritish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6061-sonli farmoni qabul qilindi. Unga ko'ra O'zbekiston

Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastrı qo‘mitasi negizida O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi

qoshida Kadastr agentligi tashkil etildi. O‘zbekiston Respublikasi Yer resurslari, geodeziya, kartografiya va davlat kadastrı qo‘mitasining qishloq xo‘jaligi yerlari va ekinlarini monitoring qilish, qishloq xo‘jaligi ekinlarini joylashtirish, qishloq xo‘jaligi yerlarini muhofaza qilish bo‘yicha davlat nazoratini amalga oshirish, tuproq bonitirovkasini o‘tkazish, qishloq xo‘jaligi yerlarining me‘yoriy qiymatini aniqlash, tuproq unumdorligini oshirish, tuproqshunoslik, geobotanikaga oid tadqiqotlarni amalga oshirishga doir vazifalari, funksiyalari hamda vakolatlari Qishloq xo‘jaligi vazirligiga o‘tkazildi. Ushbu farmonga ko‘ra 2021-yil 1-oktabrdan boshlab yer uchastkalariga bo‘lgan huquqlarning vujudga kelishi, o‘zgarishi, boshqa shaxsga o‘tishi, cheklanishi va bekor bo‘lishini nazarda tutuvchi qarorlar, auksion va tanlov bayonnomalari, notarial tasdiqlangan bitimlar hamda boshqa hujjatlar Milliy geografik axborot tizimida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgandan keyin kuchga kiradi. Bundan tashqari, 2021-yil 1-yanvardan boshlab:

- yer turi, konturi, chegarasi va huquq egalari haqidagi barcha ma‘lumotlar Kadastr agentligining onlayn geoportaliga kiritilishi;
- onlayn geoportal Milliy geoaxborot tizimiga integratsiya qilinishi;
- yer balansi va uning hisoboti, tuman (shahar) yer kadastrı daftari faqat Milliy geoaxborot tizimida yuritilishi;
- Davlat kadastrlari yagona tizimi Milliy geoaxborot tizimida shakllantirilishi belgilab qo‘yilgan.

Mamlakatimizning iqlim sharoitiga ko‘ra tabiiy namlik darajasi dehqonchilik bilan shug‘ullanish va chorvachilikni ozuqa bazasi bilan to‘liq ta‘minlash uchun yetarli emas. Shu sababli qishloq xo‘jaligida suv resursining ham ahamiyati juda katta. Respublikamizda sug‘oriladigan yerlar maydoni 4,2 mln. gektardan ortiq bo‘lib, jami suv resurslarining 90-91 foizi qishloq xo‘jaligi tarmog‘ida foydalaniladi.

So‘nggi yillarda kuzatilayotgan iqlim o‘zgarishi, global isish, qurg‘oqchilik kabi holatlar suv resurslarining taqchillashuvini keltirib chiqarmoqda. Bu turli tadqiqot institutlari tomonidan berilayotgan prognozlarda ham o‘z aksini topmoqda. Jumladan, jahon resurslari institutining prognoziga ko‘ra, 2040-yilga borib

Ushbu muammoning yechimlaridan biri – suvdan foydalanish jarayonini to‘liq raqamlashtirish orqali suv sarfining aniq hisob-kitobini yo‘lga qo‘yishdir. Bu borada ham hukumatimiz tomonidan chora tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 10-iyuldagi “O‘zbekiston Respublikasi suv xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo‘ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6024-sonli farmoniga binoan O‘zbekiston Respublikasi suv xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo‘ljallangan konsepsiyasi qabul qilindi. Ushbu farmoniga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasi Suv xo‘jaligi vazirligiga Konsepsiyada belgilangan ustuvor yo‘nalishlarni amalga oshirish orqali 2030-yilga qadar suv resurslarini boshqarishni raqamlashtirish sohasida quyidagi ko‘rsatkichlarga erishishni ta‘minlash vazifasi yuklatilgan:

Xulosa

Qishloq xo‘jaligi yerlaridan foydalanish samaradorligini oshirish uchun integratsiyalashgan yondashuvni talab qiladi. Bu yer resurslarining holatini baholash, agrotexnik va meliorativ tadbirlarni amalga oshirish, texnologik innovatsiyalarni qo‘llash, va ekologik barqarorlikni ta‘minlashni o‘z ichiga oladi. Samarali foydalanish esa faqat iqtisodiy foydalarni ko‘rish bilan birga ekologik barqarorlikni saqlashga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-5853-sonli Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 17-

dekabrda “O‘zbekiston Respublikasi agrosanoat majmui va qishloq xo‘jaligida raqamlashtirish tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 794-sonli qarori.

3. Abdullayeva I.M. Qishloq xo‘jaligini raqamlashtirishning afzalliklari. “Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2021 йил, 2- сон.

4. Journal of marketing, business and management(jmbm)/sjif factor: 4.28 Nurmatov Norbek Jo‘rayevich Termiz davlat universiteti katta o‘qituvchisi maqola jurnali 2022y